

Trump en de Teslamieten: EU, wat nu?

Het beleid van Donald Trump heeft in recordtijd een aardverschuiving in de geopolitieke verhoudingen veroorzaakt. De EU voert daar een reactief beleid op. Waarom is er in de VS zoveel steun voor Trump en wat is in het EU-beleid essentieel om onze democratie en welvaart zo goed mogelijk te behouden?

Door *Thijs Jochems*

De EU vindt wat Trump doet waanzin. Veel Amerikanen vinden het echter helemaal niet zo gek en nemen zijn zelfverrijking en leugens op de koop toe. Alle politici zijn immers corrupt. Tijdens de regering-Biden was het overheidstekort in 2023 en 2024 rond de 7%. Daarnaast leidde de toegenomen complianceregulering volgens sommige studies (Goldbeck 2024 en Lapierré e.a. 2024) tot extra kosten van jaarlijks 1% tot 2% van het bbp. Amerikanen hebben traditioneel een hekel aan overheidsinmenging. Naar Europa kijkend, begrijpt de gemiddelde Amerikaan niet waarom de VS de rekening voor de bescherming van de EU moet betalen, terwijl de EU

het uitgespaarde defensiegeld heeft gebruikt om haar welvaartsstaat verder op te bouwen. Als er in de EU dan ook nog geprotesteerd wordt tegen het ophogen van de pensioengerechtigde leeftijd en vele Amerikanen op leeftijd nog met twee banen het hoofd boven water proberen te houden, is het begrijpelijk dat ze Trump's acties tegen de EU wel mooi vinden.

Trump en de Teslamieten: een parallel met Poetins oligarchen

Onder het mom van 'America First' is Trump hard bezig een autocratie te vestigen. Zijn vele 'executive orders' zijn vaak onconstitutioneel. Gerechtelijke uitspraken die de

onconstitutionele aard hiervan bevestigen, stoppen Trump niet. De trias politica, hét fundament van een democratie, functioneert alleen als de gerechtelijke uitspraken ook worden uitgevoerd. Kan Trump een democratie zoals de VS de laatste 200 jaar is geweest, 'zomaar' omvormen tot een autocratie?

In 2017 schreven Harvard-hoogleraren Ziblatt en Levitsky naar aanleiding van de verkiezing van Trump in 2016 'How Democracies Die'. Twee belangrijke conclusies: democratieën gaan niet ten onder door revoluties, maar doordat ze van binnenuit worden uitgehold én een vastbesloten minderheid van 25% is al voldoende om een democratisch systeem omver te werpen. Trump is in volle vaart de democratische rechtsregels en instituties aan het uithollen en Trump-aanhangers steunen hem volledig. Hij zou zomaar kunnen slagen in

zijn streven om een autocratie te vestigen. Trump is niet alleen een bewonderaar van Vladimir Poetin. Het is bijna een 'textbook example' zoals hij het pad bewandelt dat Poetin heeft afgelegd, inclusief het beknotten van de vrije pers om politieke tegenstanders uit te schakelen. Net als Poetin creëert Trump een gemeenschappelijke vijand: de landen die de arme Amerikanen van hun banen hebben beroofd.

Er zijn meer overeenkomsten tussen Trumps bestuursstijl en die van Poetin, maar één van de meest opvallende, is zijn samenwerking met een groep ultrarijken die nu buitensporige invloed hebben op beleid en bestuur. Net zoals Poetin een netwerk van oligarchen heeft bevoordeeld met staatscontracten en politieke gunsten, heeft Trump nauwe banden opgebouwd met de 'Teslamieten': miljardairs uit de technologie-, olie- en mediasector. Zo heeft

'Pak het (her)verdelingsvraagstuk aan en los het voldoende op om populistische wind uit de zeilen te nemen.'

‘Het belangrijkste wapen van de EU is haar economische belang voor de VS en China.’

Musk binnen een paar weken Verizon als leverancier van de Amerikaanse overheid vervangen door zijn eigen bedrijf: Starlink.

Het échte probleem in de Westerse democratieën

Het is cruciaal om ons te realiseren dat Trump een symptoom is van de groeiende onvrede in de Westerse democratieën en niet de oorzaak is van het opkomende populisme. Het is een ontwikkeling die al ruim 35 jaar bezig is. Onderzoeken in de VS (onder andere Federal Reserve Board's Survey of Consumer Finance 2020) laten de enorme scheefheid in inkomens- en vermogensontwikkeling zien. In de VS is de bovenste 10% van de bevolking nu goed voor circa 50% van de consumptie en heeft de bovenste 1% de afgelopen 35 jaar circa 40 keer zoveel vermogen opgebouwd als de onderste 50%.

De EU laat een minder extreem maar vergelijkbaar beeld zien. Deze scheefgroei leidt tot onvrede en vormt een voedingsbodem voor populisme. Over de afgelopen 35 jaar hebben de traditionele politieke partijen deze groeiende ongelijkheid in de samenleving niet aangepakt. Primaire behoeften als woonruimte werden en worden steeds moeilijker bereikbaar voor grotere groepen in de samenleving. Het is dan ook niet raar dat het populisme in de EU van minder dan 5% rond 1995

inmiddels de 30% is genaderd.

Wat doet de EU en wat moet ze nog meer doen?

Dat de EU versneld haar defensie gaat versterken en investeert in zaken als technologie, energie, et cetera, is noodzakelijk. Wil de EU echter voldoende tegenwicht aan de VS en China kunnen bieden, dan is, zeker op korte termijn, haar economische belang voor de VS en China haar belangrijkste wapen. Die kaart kan de EU alleen maar spelen indien ze écht als één blok optreedt, bijvoorbeeld door alle defensie-inkopen voor de EU gezamenlijk te doen.

Nog belangrijker is echter dat de EU de oorzaken voor het opkomende populisme aanpakt. En dat vereist dat de EU zich nu niet alleen op het ‘blussen van de Trump-schok’ moet richten. Het oplossen van de interne problemen die het populisme zo in de kaart spelen, is zo mogelijk nog belangrijker. En het grootste probleem is het (her)verdelingsvraagstuk.

In de VS faalt die interne herverdeling en Trump zoekt de oplossing hiervoor buiten de VS. Dát is de valkuil waar de EU niet in moet trappen. Pak het (her)verdelingsvraagstuk aan en los het voldoende op om de populistische wind uit de zeilen te nemen. Een duurzame samenleving is volgens de VN-definitie (commissie

Brundlandt 1987) ‘een ontwikkeling die aansluit bij de behoeften van het heden, zonder daarmee de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen’. Breedgedragen steun voor noodzakelijk klimaatbeleid wordt lastig indien steeds grotere delen van de bevolking hun elementaire behoeften niet vervuld zien.

Daarnaast moet de EU sneller besluiten kunnen nemen. Indien daarvoor democratische (bij meerderheid) besluiten worden genomen die botsen met de rechtstaat (de afspraken zoals vastgelegd), dan moet dat maar. Zolang het maar niet door één partij kan worden bepaald.

Ook de huidige wet- en regelgeving moet worden aangepast. Zodanig dat de EU weer in beweging kan komen. Nu zijn we zowel in Nederland als in de EU op te veel gebieden zo ongeveer tot stilstand geregeld.

Enkele conclusies

In ‘Why Nations Fail’ (Acemoglu, Robinson) schrijft Acemoglu over democratie het volgende: ‘Elke samenleving wordt georganiseerd door haar elite (...) en (...) democratie is het enige politieke systeem waarin de elite de samenleving niet zonder meer kan leegroven.’ Dat is de reden waarom we onze democratie moeten beschermen.

Indien de EU haar welvaart en democratie adequaat wil beschermen, zal ze de onderliggende oorzaken van het groeiende populisme zeer snel en effectief moeten aanpakken. ■

Thijs Jochems

Adviseur en Private Investor

IN HET KORT

De EU voert een reactief beleid op Trump.

Trump is een symptoom, niet de oorzaak.

Democratie in de EU staat, net als in de VS, onder druk van populisme.

Het grootste probleem is het herverdelingsvraagstuk.

Trump wil het herverdelingsprobleem oplossen middels tarieven.

Dé oorzaak van de opkomst van het populisme in het Westen is groeiende ongelijkheid in de samenleving. Dat bestrijden zou prioriteit 1 voor de EU moeten zijn.